

Un nou manual de limba română ca limbă străină

Dacă ați avut curiozitatea să vedeți ce se ascunde între copertele acestui volum, vă răsplătim informându-vă că, într-adevăr, vă aflați în fața unui nou manual destinat celor interesați de predarea-învățarea limbii române ca limbă străină (RLS): profesori și studenți, deopotrivă. Mai exact, lucrarea se adresează celor care doresc să predea sau să-și însușească structurile limbii române specifice nivelurilor de competență lingvistică A1 și A2, aferente Cadrului european comun de referință pentru predarea limbilor (CECR), sau, utilizând terminologia clasică, nivelului „începător” și „fals începător”. Probabil v-ați pus deja întrebarea dacă merită să cercetați mai atent acest material și, mai ales, câtă nevoie aveți de el. Dacă, asemeni nouă, v-ați plimbat prin librăriile din țară ori din străinătate, căutând raionul sau, cel puțin, raftul rezervat manualelor de RLS organizate pe cele șase niveluri de competență lingvistică corespunzătoare CECR, caietelor de lucru, dicționarelor sau cursurilor de cultură și civilizație românească menite să-i ajute pe străini să intre în spațiul lingvistic și cultural românesc, ați obținut și răspunsul la întrebarea dumneavoastră. Căci, spre deosebire de alte limbi de largă sau de restrânsă circulație, care oferă o gamă extrem de diversificată de instrumente didactice, punându-ne într-o adevărată încurcătură atunci când vine vorba să facem o alegere, în cazul RLS situația e sensibil diferită: vă puteți considera norocoși dacă veți găsi nu un raft întreg, ci cel mult un volum – două, neavând, astfel, privilegiul de a alege între mai multe formule de lucru, propuse de autori cu viziuni diferite asupra celui mai potrivit sistem de predare a RLS.

Povestea unui manual

O să vă spunem în continuare câte ceva despre povestea acestui manual, care nu are nicidecum pretenția de a umple marile goluri din rafturile librăriilor. De fapt, el constituie o mică parte a unui proiect mai vast, inițiat de echipa de lucru a Departamentului de limbă, cultură și civilizație românească din cadrul Facultății de Litere a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, deschizând seria altor manuale de bază care se află în pregătire sau în faza de testare la departamentul nostru, pentru nivelurile B1, B2 și C1. Toate vor aparține colecției *Delta (Δ) – „pământ nou”* - pe care o inaugurăm acum. Vă reamintim că, din aceeași colecție, face parte și volumul de *Caiete didactice. A1+*, apărut de curând, menit să contribuie la fixarea structurilor gramaticale prezentate în manualul de bază, prin oferirea unor contexte cât mai diversificate de utilizare a acestora în procesul de comunicare. Sperăm, de asemenea, că nu va dura prea mult până când vom reuși să publicăm și suportul pentru cursul de *Identitate culturală românească*, material care le propune studenților străini o formulă prietenoasă de acces la elementele de cultură și civilizație românească.

Socotim că nu mai este necesar să insistăm aici asupra avantajelor utilizării unui manual în predarea limbilor străine. Se știe prea bine că rolul oricărui manual este acela de a prezenta sistemul unei limbi și, în același timp, de a propune o metodă de predare. Prin acesta se asigură continuitatea și unitatea procesului didactic, mai ales când, de pildă, se întâmplă să lucreze mai mulți profesori la o clasă, așa cum e cazul predării RLS studenților din anul pregătitor, care învață româna într-un regim intensiv de 25 de ore pe săptămână. Mai mult, ar fi ideal ca orice manual să constituie un instrument de promovare a politicii lingvistice a instituției care îl utilizează sau, dacă nu, să propună, el însuși, propria politică. Dacă manualul apare și în condiții grafice de bună calitate, conținând imagini clare și interesante, pe post de suport vizual al exercițiilor și activităților propuse, cursanții sunt câștigați inclusiv din punct de vedere afectiv, lucru extrem de important pentru succesul procesului didactic.

Cu atât mai mult se impune utilizarea unui manual de bază în cazul RLS, unde, așa cum s-a văzut mai sus, materialele și instrumentele didactice sunt mai puțin numeroase și, cu siguranță, mai puțin adecvate exigențelor momentului. Drama celui devenit profesor de RLS fără a beneficia de posibilitatea unei specializări propriu-zise la nivel licență sau master începe nu în clipa

„confruntării” cu prima grupă de studenți străini, ci mult mai devreme, în momentul căutării „celui mai bun manual” care să-l ajute să-și schimbe perspectiva asupra limbii române, specifică vorbitorului nativ și, mai ales, filologului proaspăt licențiat, în sensul reaşezării structurilor propriiei limbi după o altă logică, caracteristică vorbitorului non-nativ.

În mod paradoxal, în ciuda apariției unor materiale noi – e adevărat, cel mai adesea auxiliare, și nu manuale de bază -, mulți dintre colegii noștri mărturisesc că preferă să lucreze în continuare cu manualele anilor '80, editate la începuturile predării RLS în universitățile românești. Se pare că, deși au o structură clasică, ce privilegiază gramatica în defavoarea competențelor de comunicare, mizând pe texte care propun o limbă cel mai adesea învechită și ruptă de realitățile cotidiene, aceste manuale rezistă eroic tocmai prin faptul că dezvăluie sistemul limbii române din perspectiva RLS, ghidând cu succes profesorul în alegerea etapelor de parcurs în prezentarea progresivă a structurilor limbii române.

Noi înșine am lucrat ani de zile cu aceste manuale, aflându-ne într-o permanentă căutare a manualului ideal. De câte ori a bătut cineva la ușa cabinetului nostru spre a ne cere să-i recomandăm „cel mai bun manual” de pe piață, am ezitat să oferim un răspuns ferm. În primul rând, pentru că așa cum nu există cursantul sau profesorul ideal, nu există, desigur, nici manualul ideal. În al doilea rând, deoarece întotdeauna am utilizat în predare resurse din cele mai diverse, selectând, în funcție de profilul și de nevoile grupei, un exercițiu sau altul, un text sau altul, dintr-un manual sau altul. Lucrul acesta nu a fost neapărat lipsit de avantaje, întrucât, încet-încet, ne-am ascuțit spiritul critic și am realizat mai bine care sunt avantajele și neajunsurile materialelor existente, reușind să ne conturăm mai clar așteptările cu privire la manualul cu care ne-am fi dorit să lucrăm. Odată conturate aceste așteptări, am luat hotărârea de a elabora propriul manual. Și așa a început adevărata poveste.

Proiectul nostru a demarat cu aproximativ cinci ani în urmă. Ne propuseserăm atunci ca viitorul manual să fie urmat de un volum de teste organizate pe nivelurile de competență lingvistică aferente CECR, astfel încât să producem un pachet complet, pentru predarea-evaluarea RLS. Însă, după aproximativ un an, ne-am dat seama că pașii trebuiau inversați: era imperios necesar să realizăm, mai întâi, o descriere minimală a fiecărui nivel de competență din CECR pentru limba română, apoi să realizăm modelul de teste pentru fiecare nivel și, de-abia după aceea, când aveam să știm cu precizie unde doream să ajungem cu studenții noștri, urma să propunem și manualul care să ne ajute să atingem obiectivele fixate. Așadar, manualul a fost lăsat „să se coacă” o vreme, fiind elaborată, înainte de toate, programa analitică pentru fiecare nivel din CECR, în care am delimitat granițele dintre niveluri, fixând structurile morfo-sintactice, sferile lexicale și actele de vorbire specifice fiecărui nivel. În 2008, a văzut lumina tiparului și volumul de teste, iar noua strategie a dat rezultate. Aveam acum mult mai clar în minte profilul manualului nostru. Lucrul a început, unitățile au fost elaborate, iar suportul de curs realizat a fost testat cu succes, vreme de trei ani, la grupele de studenți internaționali ai UBB: anul pregătitor, grupele de studenți Erasmus, cursurile de vară. Munca în echipă s-a dovedit a fi extrem de profitabilă, confirmându-ne o dată în plus faptul că, în cazul manualelor, implicarea mai multor autori este benefică, întrucât fiecare vine cu viziunea sa proprie, derivată din experiența de predare și din stilul personal de lucru.

Structura manualului și principiile care au stat la baza realizării unităților de învățare

Întrucât e vorba de un manual destinat începătorilor, ne-am rezumat la introducerea structurilor specifice acestor niveluri. Principalul obiectiv avut în vedere a fost acela de a concepe un material cât mai „complet” cu puțință: un material care să ne oprească din permanenta alergare în care ne aflăm, căutând, în toate sursele avute la dispoziție, exerciții care să vizeze, în egală măsură, formarea și dezvoltarea tuturor competențelor, mai ales a celor orale, care lipseau cu desăvârșire din materialele publicate până acum. Apelând la exemplul limbilor de largă circulație, în care eficiența modelului unităților „complete” era deja dovedită, ne-am hotărât să urmăm un traseu similar și să propunem unități de învățare mai lungi, organizate în jurul unei categorii gramaticale de bază, asociată celei mai potrivite teme.

Pentru a obține un material coerent și unitar, am urmat câteva principii de bază în conceperea unităților noastre, urmând ca dumneavoastră – cei care veți folosi manualul fie pentru predare, fie pentru învățare - să hotărâți dacă am reușit sau nu să le respectăm cu regularitate. Principiul general de care am ținut cont în organizarea întregului manual a fost unul care ne ghidează zi de zi activitatea de predare pe care o desfășurăm la catedră: repartiția echilibrată a celor patru competențe de comunicare (de receptare - înțelegerea după ascultare/după lectură - și de producere - producerea orală/scrisă), clădite, de bună seamă, pe competența lingvistică (gramatica și vocabularul). Căci, adoptând modelul comunicativ, nu am neglijat nicidecum structurile gramaticale, ci am încercat să le asociem în mod natural cu o anumită arie tematică și cu acte de vorbire aferente acelei sfere, astfel încât tema propusă să permită exersarea categoriilor gramaticale în situații de comunicare cât mai autentice. De pildă, unitatea destinată hobby-urilor și abilităților (știi să..., pot să..., îmi/nu-mi place să...) oferă un cadru excelent pentru descoperirea și exersarea modului de funcționare a conjunctivului prezent. Descrierea tipurilor de locuință și a obiectelor de mobilier constituie o bună ocazie pentru evidențierea tuturor formelor de plural specifice substantivului românesc. În sfârșit, unitatea consacrată articolelor de îmbrăcăminte și descrierii de persoane prilejuiește sistematizarea formelor pe care le îmbracă adjectivul în limba română ș.a.

Fiecare unitate este concepută în așa fel încât să ofere suport de lucru pentru aproximativ 8-10 ore de curs academic, aceste limite putând varia, bineînțeles, în funcție de profilul fiecărei grupe de cursanți, iar liniile călăuzitoare pe care le-am urmat ar fi următoarele:

- *stabilirea clară a obiectivelor fiecărei unități, formularea lor într-un limbaj accesibil cursanților și introducerea acestora într-o casetă, pe prima pagină;*
- *utilizarea constantă, în introducere, a unui exercițiu de încălzire, sub forma unor întrebări referitoare la experiențele personale, cu scopul de a trezi interesul cursanților pentru tema în discuție;*
- *reprezentarea cât mai echilibrată a exercițiilor și activităților destinate fiecărei competențe de comunicare, dar și competenței lingvistice;*
- *delimitarea clară a tipurilor de exerciții specifice fiecărei competențe prin utilizarea unor simboluri pentru fiecare competență;*
- *respectarea celor trei pași în exercițiile destinate competențelor de receptare: preascultarea, ascultarea propriu-zisă și postascultarea (respectiv, prelectura, lectura propriu-zisă și postlectura), etape destinate să pregătească înțelegerea textului ascultat sau citit prin exerciții lexicale sau de comunicare, stimulând, totodată, cursantul să producă discurs, oral sau scris, pornind de la textele oferite spre receptare;*
- *respectarea etapelor de prezentare, exersare și producere în predarea gramaticii, precum și evitarea, pe cât posibil, a excesului de metalimbaj;*
- *exersarea structurilor gramaticale în context, apelând la tipuri cât mai variate de exerciții de comunicare, organizate în diferite formule de interacțiune între cursanți (în perechi sau în grup);*
- *introducerea directă a lexicului, fără apelul la o limbă de contact, prin utilizarea pe scară largă a imaginilor, a relațiilor de sinonimie și de antonimie între cuvinte, precum și a perifrazelor;*
- *selectarea unor texte interesante, cu un grad de dificultate adecvat nivelurilor A1-A2, ilustrative pentru limba standard și pentru cele mai uzuale situații cotidiene de comunicare, adecvate comunicării orale sau scrise, după caz;*

- *inserarea unor texte cu caracter cultural, în măsura în care nivelul elementar de cunoaștere a limbii permite acest lucru, pentru asigurarea unei minime valori documentare ce se impune în cazul unor asemenea manuale;*
- *reprezentarea unor tipuri de exerciții cât mai variate și mai interesante pentru fiecare competență în parte;*
- *alternarea exercițiilor consacrate diverselor competențe;*
- *oferirea unor modele de lucru, acolo unde s-a simțit nevoia.*

Sperăm că cele cincisprezece unități propuse de noi le vor fi de folos atât profesorilor, care vor descoperi aici toate „indicațiile de regie” necesare bunei desfășurări a cursului practic de limba română, cât și și cursanților, cărora sperăm să le facă plăcere să lucreze cu acest manual. Ne-am bucura să știm că formula de lucru propusă de noi dă rezultate și că am reușit să ușurăm misiunea cadrelor didactice dornice să experimenteze și alte metode de lucru moderne.

Înainte de a încheia aceste rânduri, vă prezentăm și „eroina” care vă va însoți de-a lungul acestui manual, indicându-vă, prin diferitele ei ipostaze, care este competența vizată de fiecare exercițiu, simpatica bufniță Pufi:

- *receptarea mesajului oral (ascultarea);*

- *receptarea mesajului scris (citirea);*

- *producerea mesajului oral (vorbirea);*

- *producerea mesajului scris (scrierea);*

- *exerciții lexicale și gramaticale;*

- *exerciții gramaticale.*

Și acum, se cuvine să aducem mulțumiri tuturor celor care au contribuit la apariția acestui manual. Le mulțumim, cu deosebire, graficienilor noștri, care au asigurat ilustrațiile, Nicoleta Hanu, Aniela Siladi, și Vlad Platon, dar și colegilor și prietenilor noștri – cu deosebire Laurei Mohonea, Amaliei Mariș, Teodorei Cristurean, lui Robert Coroș și lui Sorin Pop – care ne-au pus la

dispoziție poze din arhivele personale pentru a completa manualul cu imagini de cât mai bună calitate. Deopotrivă, aducem mulțumirile noastre Lavinei Iunia Vasii, lui Valeriu Nichitean și lui Sebastian Teuca, cei care ne-au „oferit” vocile lor pentru a completa personajele interpretate de noi în textele audio, ca și domnului Emil Ciplea, sub a cărui atentă supraveghere s-a realizat materialul audio în studioul de înregistrări al Facultății de Litere. Nu în ultimul rând, mulțumim S.C. Spot COMMUNICATION, care s-a îngrijit de apariția manualului în aceste condiții grafice.

Sperăm ca toți cei interesați de predarea-învățarea limbii române ca limbă străină la nivel începător să găsiți aici un manual bine organizat, eficient, și, în egală măsură, amuzant și atractiv. Să nu uităm însă nicio clipă că nu manualul e cel care predă, și, cu atât mai puțin, cel care învață. Eficiența lui, ca în cazul oricărui instrument, e relativă și depinde de maniera în care este utilizat mai mult decât de propriile lui calități. Vă dorim mult succes și sperăm să lucrați cu multă plăcere cu acest manual!

Elena Platon